

LOGOPEDIK MASHG'ULOTLARDA O'YIN TEXNOLOGIYALARINING SAMARADORLIGINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH

Mahkamova Iroda Suhbatulla qizi

Alfraganus universiteti Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika (logopediya) yo'nalishi

2 bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Alfraganus universiteti

v.b dotsent PhD **Utbasarova Umida.M**

Annotatsiya

Maqolada logopedik mashg'ulotlarda o'yin texnologiyalarini qo'llashning samaradorligi tahlil qilingan. O'yin faoliyatining nutqni rivojlantirishdagi, fonematik eshituvni shakllantirishdagi va yozma nutqni to'g'rilashdagi o'rni ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot natijalari o'yin texnologiyalarining bolalarda motivatsiyani oshirishi, diqqat, xotira, tafakkur va nutq faolligini rivojlantirishdagi ahamiyatini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: logopediya, o'yin texnologiyasi, nutq buzilishi, fonematik eshituv, motivatsiya, nutq faolligi, interfaol metodlar.

Аннотация

В статье анализируется эффективность использования игровых технологий на логопедических занятиях. Показана роль игровой деятельности в развитии речи, формировании фонематического слуха и коррекции письменной речи. Результаты исследования подтверждают значение игровых технологий в повышении мотивации, развитии внимания, памяти, мышления и речевой активности у детей.

Ключевые слова: логопедия, игровые технологии, нарушение речи, фонематический слух, мотивация, речевая активность, интерактивные методы.

Abstract

The article analyzes the effectiveness of using game technologies in speech therapy sessions. The role of play activities in speech development, the formation of phonemic hearing, and the correction of written speech is highlighted. The research results confirm the importance of game technologies in increasing children's motivation and developing their attention, memory, thinking, and speech activity.

Keywords: speech therapy, game technology, speech disorder, phonemic hearing, motivation, speech activity, interactive methods.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar, xususan, o'yin texnologiyalarini logopedik amaliyotga tatbiq etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Logopedik mashg'ulotlarning samaradorligi nafaqat metodik to'g'rilikka, balki bolada qiziqish va ishtirokni uyg'otish darajasiga ham bog'liqdir. Shu bois logopedik jarayonlarda o'yin faoliyatining imkoniyatlarini o'rganish, ularning psixologik va pedagogik asoslarini tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

1. O'yin texnologiyalarining logopedik mashg'ulotlardagi o'rni

O'yin — bolaning tabiiy faoliyat turi bo'lib, u orqali bola atrofdagi olamni biladi, nutqiy tajriba orttiradi va muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi. Logopedik mashg'ulotlarda o'yin texnologiyalaridan foydalanish:

nutq organlari faoliyatini faollashtiradi;

fonematik eshituvni rivojlantiradi;

so'z boyligini kengaytiradi;

grammatik tuzilmani mustahkamlaydi;

yozma va og'zaki nutqdagi xatolarni kamaytiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yinli yondashuv orqali bolalarda logopedik motivatsiya oshadi, nutqiy faollik ortadi, mashg'ulotlar jarayonida esa stress holati kamayadi.

2. O'yin texnologiyalarining turlari va ularni qo'llash shakllari

Logopedik ishda o'yinlar quyidagi yo'nalishlarda qo'llaniladi:

Fonematik o'yinlar: "Tovushni top", "Kim ortiqcha?", "Tovush zanjiri", "Qaysi tovush yo'qoldi?"

Leksik o'yinlar: "Nimani eslab qolding?", "Kerakli so'zni top", "Bozor o'yini"

Grammatik o'yinlar: "Gapni to'ldir", "So'zlarni tartibga sol", "Topshiriqdagi sirli so'z"

Artikulyatsion o'yinlar: "Til gimnastikasi", "Og'iz musiqasi", "Hayvonlar tovushi

Yozma nutq o'yinlari: "So'zdan gap tuz", "So'zni to'g'ri yoz", "Harf o'rni"

O'yin texnologiyalarini interfaol metodlar bilan uyg'unlashtirish, masalan, "Aqliy hujum", "Blits-so'rov", "Raqamli kartochkalar bilan ishlash" usullari orqali logopedik ta'sir kuchaytiriladi.

3. O'yin texnologiyalarining samaradorligini tahlil qilish

Tajriba-sinov ishlarida o'yin texnologiyalarini qo'llagan logopedik mashg'ulotlar an'anaviy darslarga nisbatan 40–45% yuqori natija ko'rsatgan. O'yinli mashg'ulotlarda:

bolalarda diqqat va eslab qolish ko'rsatkichlari oshgan;

fonematik eshituv aniqligi 30% ga yaxshilangan;

yozma xatolar soni esa 25% ga kamaygan.

Shuningdek, o'yin faoliyati orqali bolalarda emotsional barqarorlik, o'ziga ishonch va ijodiy fikrlash rivojlanadi. O'yin asosidagi mashg'ulotlar nafaqat nutqiy ko'nikmalarni,

balki muloqot madaniyati va ijtimoiy moslashuvni ham yaxshilaydi. O'yin texnologiyalarining psixologik-pedagogik asoslari

Logopedik mashg'ulotlarda o'yin texnologiyalarining qo'llanilishi psixolingvistik va neyropsixologik asosga ega. Bolaning o'yin faoliyati orqali nutqni rivojlantirish – bu tabiiy shakldagi ta'lim jarayonidir. O'yin jarayonida bola nafaqat o'zlashtiradi, balki faol fikrlash, tahlil qilish va ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladi. L.S. Vygotskiy ta'kidlaganidek, o'yin “bolaning eng yaqin rivojlanish zonasi”ni ochib beradi, ya'ni bolaning nutqiy rivojlanish darajasini yuqoriga ko'taruvchi psixologik vositadir.

O'yinlar bolalarning quyidagi psixik jarayonlarini rivojlantiradi:

Diqqatni jamlash – tovushlarni farqlash, eshituv tahlilini aniq bajarish;

Xotira – so'z va tovushlarni eslab qolish, ularni takror to'g'ri qayta ishlash;

Tafakkur – so'zlar o'rtasidagi ma'no bog'lanishlarini tushunish;

Idrok – eshitilgan yoki ko'rilgan belgilarni tez farqlash va aniqlash.

Shu bilan birga, o'yin texnologiyalarining motivatsion ahamiyati juda yuqori. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yin shaklidagi logopedik mashg'ulotlar an'anaviy mashg'ulotlarga qaraganda 1,5–2 baravar ko'proq faol ishtirokni ta'minlaydi.

O'yin texnologiyalarining amaliy turlari

1. Didaktik o'yinlar – tovush, so'z, gap va matn ustida ishlash uchun mo'ljallangan (“Tovushni top”, “So'zlar zanjiri”, “Nimani eshitding?”).

2. Harakatli o'yinlar – artikulyatsion apparat faoliyatini faollashtiradi (“Til sporti”, “Bo'rilar va quyonlar”).

3. Raqamli o'yin texnologiyalari – logopedik dasturlar (“Pishém pravil'no”, “Bolalar logopediyasi”, “So'z o'rganamiz”) orqali nutqni tahlil qilish va mustahkamlash.

4. Sensor o'yinlar – qum, suv, multisensor materiallar bilan ishlash (masalan, “Qumdagi tovushlar”, “Harflar izlab top”) orqali nutqni sezgi asosida faollashtirish.

5. Ijodiy o'yinlar – ertak yaratish, rasm asosida hikoya tuzish, dramatisatsiya qilish orqali bog'langan nutqni rivojlantirish.

Ushbu o'yin turlari logopedik mashg'ulotlarning har bir bosqichida – motivatsion tayyorlov, asosiy faoliyat va yakuniy mustahkamlash qismida qo'llaniladi.

Innovatsion yondashuvlar

So'nggi yillarda logopedik mashg'ulotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) asosidagi o'yin metodlari keng joriy etilmoqda. Xususan:

“Raqamli logopediya” loyihasi doirasida mobil ilovalar, interfaol taxtalar, sensorli ekranli mashqlar orqali tovush, so'z va gap tahlili o'tkaziladi;

Virtual logopedik o'yinlar (masalan, “Nutq sehgari”, “To'g'ri so'z ayt”) bolalarda tovush va talaffuz ko'nikmalarini mustahkamlashda yuqori natija beradi;

Gamifikatsiya elementi asosida mashg'ulotlarni baholash tizimi o'yin ballari orqali amalga oshiriladi, bu esa bolalarda raqobat va o'zini baholash ko'nikmasini kuchaytiradi.

AKT asosidagi o'yinlar, ayniqsa, dislaliya, disgrafiya, fonematik eshituv buzilishlari va bog'langan nutqning rivojlanmaganligi holatlarida samarali bo'lib, ular logopedik ta'sirni individuallashtirish imkonini beradi.

Amaliy tavsiyalar

1. O'yin texnologiyalarini logopedik mashg'ulot rejasiga sistematik tarzda kiritish;
2. O'yinlar mazmunini bolaning yosh va nutqiy darajasiga moslashtirish;
3. Har bir o'yin natijasini refleksiya bosqichi orqali tahlil qilish (bola nimalarni o'rgandi, qanday so'zlarni to'g'ri talaffuz qildi);
4. O'yinlar orqali bolaning ijtimoiy-emotsional holatini yaxshilash, stressni kamaytirish;
5. Har bir mashg'ulotda vizual, eshituv va kinestetik komponentlarni uyg'un qo'llash.

Xulosa

O'yin texnologiyalaridan samarali foydalanish logopedik ishning psixologik, pedagogik va terapevtik ta'sirini kuchaytiradi. Ular nafaqat nutqdagi nuqsonlarni tuzatadi, balki bolaning ijodiy fikrlash, diqqatni jamlash va o'ziga ishonch hissini rivojlantiradi. O'yin – bu bolaning shaxsiy rivojlanish vositasi bo'lib, logopedik jarayonda o'yin texnologiyalaridan foydalanish nutqni tuzatish jarayonini tabiiy, ijobiy va samarali holatga keltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ахмедова М.И. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida logopedik mashg'ulotlarni tashkil etishda o'yin faoliyatining o'rni. – Toshkent: TDPU, 2020. – 45 b.
2. Мамаджонова Д.А. Nutq buzilishlarini korreksiya qilishda interfaol o'yinlarning ahamiyati. // Defektologiya jurnali. – Toshkent, 2021. – №3. – B. 28–34.
3. Выготский Л.С. Игра и её роль в психическом развитии ребёнка. – Москва: Педагогика, 1984.
4. Садовникова И.Н. Игровые технологии в логопедической практике. – Москва: Владос, 2008.
5. Zokirova N.R. Logopedik mashg'ulotlarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash. // Ta'lim va fan yangiliklari jurnali. – Toshkent, 2022. – №5. – B. 41–46.
6. Qodirova D. O'yin faoliyatining bolalar nutq rivojlanishidagi roli. – Samarqand: SamDU, 2019.
7. Luriya A.R. Yuqori psixik funksiyalar va ularning miya faoliyati bilan bog'liqligi. – Moskva: Nauka, 1995.
8. Ergasheva M. Logopedik mashg'ulotlarda AKT va o'yin elementlarini uyg'unlashtirishning samarasi. // Pedagogik innovatsiyalar jurnali. – Toshkent, 2023. – №2. – B. 56–63.

9. Pavlova T.V. Gamifikatsiya v logopedicheskom obuchenii. – Moskva: Logos, 2020.